

NAAR EEN BALANS IN VAKVAARDIGHEDEN, SOFT SKILLS EN METACOGNITIEVE COMPETENTIES

Hoe bevorder je kritisch denken bij studenten in het mbo?

Naast de vakvaardigheden om studenten op te leiden voor een beroep, zijn soft skills en metacognitieve competenties essentieel. Niet alleen voor baan maar juist ook om als kritische burger mee te kunnen praten over onderwerpen die in de maatschappij spelen. Het vormt een basis voor maatschappelijke betrokkenheid, zeggenschap van studenten, het voorbereiden van studenten op succes in het leven en democratisch burgerschap. (Hitchcock, 2018; Tommasi et al., 2021). Een leven lang leren en ontwikkelen. Reden genoeg dus om hier in het onderwijs aandacht aan te besteden. **SUSANNE LIBBENGA**

FOTO: UNSPLASH | DIEGO PH

Onderwijsinstelling voor het vmbo-mbo Vonk' is daarom verbonden aan een internationaal Erasmus project; NERDVET². Dit project gaat specifiek over Critical Thinking en Media Literacy in het mbo. Doel van dit project is om het kritisch denken en mediageletterdheid van studenten te bevorderen, te versterken door middel van onderwijsactiviteiten. Verder heeft het tot doel om docenten en opleiders handvatten te geven om dit structureel in het curriculum vorm te geven. Kritisch denken en mediawijsheid gaat o.a. over metacognitieve vaardigheden zoals het 'ontmaskeren' van nepnieuws, het bewust worden van eigen vooroordelen, bewust zijn van eigen aannames. Lastige begrippen wel, maar heel relevant.

Samen met Italië (University of Verona, ENAIP NET), Spanje (Centro San Viator), Griekenland (Perrotis College), Portugal (Innovinter Formação) België (European Vocational Training Association EVTA) hebben we vanuit Vonk hieraan gewerkt. *Hoe bevorder je dit kritisch denken en mediageletterdheid dan bij studenten in het mbo?*

Om antwoorden te krijgen op deze vraag is er in 2021 uitgebreid literatuuronderzoek gedaan vanuit de Universiteit van Italië samen met alle andere betrokken partners. Francesco Tommasi is promovendus met het onderwerp kritisch denken en mediageletterdheid aan de Universiteit van Verona.

Uit het uitgebreide literatuuronderzoek zijn de huidige trends in Europa op het gebied van kritisch denken en mediageletterdheid in

scholen voor beroepsonderwijs meegenomen. Ook vanuit Vonk is hieraan een bijdrage geleverd. (Zie deze pagina op de [website Researchgate](#))

THEORETISCH KADER

Op basis van het uitgebreide literatuuronderzoek is er een theoretisch kader ontwikkeld wat helpt de lessen voor mbo studenten over dit onderwerp vorm te geven, te ondersteunen en verder te implementeren.

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek, de definities van kritisch denken en mediageletterdheid, zijn de lessen verder vormgegeven op basis van 3 belangrijke technieken. Deze technieken dragen volgens het literatuuronderzoek bij aan kritisch denken van studenten.

DRIE TECHNIEKEN

1. 'Ontmaskering' van desinformatie door gebruik te maken van betrouwbare bronnen.
2. Aandacht voor vooroordelen, aannames en overtuigingen. Door hier stil bij te staan, bewust van te maken en hierover in gesprek te gaan.
3. Nudging (en self-nudging).

De uitgewerkte lessen zijn na feedback van de andere betrokken partnerlanden opgenomen in een Educational toolkit, een handleiding voor de docenten en trainers. Sowieso leerzaam en interessant om met collega's uit verschillende landen hierover in gesprek te gaan en van elkaar te leren. Uiteindelijk zijn de ontwikkelde lessen opgenomen in de Educational Toolkit.

In Alkmaar (Vonc) zijn vervolgens deze gezamenlijk ontwikkelde lessen verder op de mbo-niveau 2 doelgroep afgestemd en uitgevoerd. Juist bij onze mbo 2 studenten is het van belang om de lessen niet te abstract te maken. Uit literatuur blijkt dat

inzetten op vertrouwen, respect en duidelijkheid van belang is, zeker bij deze doelgroep. (Leesterhuis, 2012). Door in te zetten op aandacht voor de relatie, concrete werkvormen, duidelijkheid, door het gesprek in openheid aan te gaan hebben we de lessen verder vormgegeven. Vanuit VONK zijn Lara Meijer, Yrina Res-Drost, Marina van Staveren, Corrie Mulder, Rianne Rustenburg, Clara Bovenberg, Jan Krol, Paulien Heuberger, Maartje Nagtegaal en ikzelf bij deze pilot betrokken. Het geven van lessen is gedaan door Lara Meijer, Iems Tervoort, Jan Krol, Clara Bovenberg, Mariska Visser en ikzelf.

VONK (CLUSIUS COLLEGE EN ROC KOP VAN NOORD-HOLLAND) VERBONDEN AAN EEN INTERNATIONAAL ERASMUS PROJECT

Vooraf aan de lessenserie is er een kwantitatieve vragenlijst uitgezet. Studenten uit de controlegroep (die geen lessen kregen) en de groep die de lessen wel kreeg hebben de vragenlijst ingevuld. Aan het eind van de lessen is er opnieuw een vragenlijst uitgezet, bij zowel de controlegroep als bij de studenten die de lessen gekregen hebben. Doel is om te meten of de lessen bijgedragen hebben aan het kritisch denken & mediawijsheid van studenten. Dit is bij de betrokken partnerscholen eveneens gedaan. Om de lessen te ondersteunen zijn er ook een aantal animatiefilmpjes ontwikkeld. Studenten hebben hier feedback op gegeven. Dit zal ook opgenomen worden in handleiding voor docenten. »

HOE GINGEN DE LESSEN?

Studenten van de mbo-niveau 2 opleidingen Combi Dier en Bloem & Design hebben de lessen kunnen ervaren. Voorbeelden van werkvormen die we ingezet hebben zijn o.a. actualiteiten; zoals het nieuws over de oorlog in Oekraïne, er is een werkvorm ingezet om nepnieuws te maken, een vooroordelen spel

DE ONTWIKKELDE LESSEN PASSEN GOED IN HET STUDIELOOPBAAN- PROGRAMMA

(bewust maken van vooroordelen en daarop doorvragen) en verschillende stellingen. Het inzetten van stellingen is een methode om in gesprek te gaan met studenten over het onderwerp, wat kan bijdragen om studenten zich bewust te laten worden van eigen meningen. En waarbij studenten deze mening kunnen toelichten in het gesprek, hierover met elkaar van gedachten kunnen wisselen. Er ontstonden mooie gesprekken in de klassen over deze toch wel 'ingewikkelde' onderwerpen.

Na iedere les konden studenten feedback geven op de lessen. Op basis

van de feedback hebben we sommige lessen nog wat aangepast en meer afgestemd op onze doelgroep.

Aan het eind van deze lessenserie is er met 2 studenten een kwalitatief interview uitgevoerd door Tommasi. Dit interview was in het Engels. De studenten gaven constructieve feedback, waarin ze ook de meningen van klasgenoten zo veel mogelijk vertegenwoordigden. Ze gaven aan dat de onderwerpen over kritisch denken & mediawijsheid eigenlijk al wel vanaf het begin van de opleiding aan bod moeten komen. Als voorbeeld gaven ze het omgaan met social media. De lessen vonden ze verder prima passen tijdens de begeleidingsuren (SLB). De vragenlijst die ze vooraf aan de lessen moesten invullen (ten behoeve van het kwantitatieve onderzoek) vonden ze wel 'te lang'. Positief hebben ze ervaren 'dat er actieve werkvormen waren, minder saai dan het lezen van alleen tekst'. Studenten gaven aan dat ze het prettig vonden 'dat er veel afwisseling was in de lessen'.

WORKSHOP

23 en 24 juni 2022 waren alle betrokken projectmanagers van dit project aanwezig bij Vonk in Alkmaar. Tijdens deze bijeenkomst, georganiseerd door Marina van Staveren, (projectmanager internationalisering),

Noten

1. *Clusius College en ROC Kop van Noord-Holland gaan per 1 augustus 2022 samen verder onder de naam Vonk.*
2. *NERDVET betekenis; NERD heeft alles te maken met denken, kritisch zijn. VET is de afkorting van Vocational Education and Training, vertaald in het Nederlands: beroepsonderwijs en training. Vandaar de naam NERDVET.*

ging het over de voortgang van het onderzoek, verdere kennisdeling, de gegeven lessen en de vervolgstappen voor implementatie binnen de verschillende betrokken organisaties. Er zijn gesprekken geweest met onze mbo-niveau 2 studenten die de lessen hebben gevolgd en de docenten die betrokken zijn bij de lessenserie.

Aan het eind van de middag gaven Lara Meijer en ik een workshop. Hierin hadden we een aantal 'good practices' verzameld. Zodat onze collega's deze lessen zelf eens konden ervaren. Heel belangrijk voor onze mbo-niveau 2 doelgroep is dat de lessen niet te abstract zijn. Dit wilden we ook duidelijk overbrengen bij onze collega's.

De ontwikkelde lessenserie zal, na verwerking van de feedback van studenten, komend schooljaar inclusief docentenhandleiding beschikbaar komen (in verschillende talen). De lessen passen goed in het Studieloopbaan-programma, waardoor het breed, tijdens SLB, ingezet kan worden. Komend schooljaar zal er aandacht besteed worden aan het trainen van collega's om deze lessen in te zetten. Daarnaast zijn de uitkomsten van het onderzoek van belang voor verdere ontwikkelingen. Wordt vervolgd dus! ■

SUSANNE LIBBENGA IS DOCENT-ONDERZOEKER
EN SCHOOLOPLEIDER AAN VONK

Vonk, locatie Alkmaar